

Spis treści

Wstęp	9

I. Specyfika powiązań regionalnych w Azji i Pacyfiku

Paweł Szwiec: Integracja w Azji Wschodniej – geneza, przejawy, skutki, perspektywy	13
Zbigniew Olesiński: Mechanizm organizacyjny procesów integracyjnych w Azji Południowo-Wschodniej	21
Malgorzata Pietrasiak: ASEAN-6 i ASEAN-4: problemy na drodze do integracji regionu Azji Południowo-Wschodniej	31
Katarzyna A. Nawrot: Proces integracji regionalnej państw ASEAN	46
Ewa Oziewicz: Nowy regionalizm azjatycki z perspektywy ASEAN	55
Krystyna Żołądkiewicz: Integracja ekonomiczna w regionie Pacyfiku na przykładzie Strefy Wolnego Handlu Australii i Nowej Zelandii	64
Anna Calek: Perspektywy rozwoju gospodarczego mikropaństw Południowego Pacyfiku w ramach ugrupowania integracyjnego SPARTECA	76
Karolina Klecha-Tylec: Wschodni Obszar Wzrostu ASEAN jako przykład współpracy subregionalnej	84
Malgorzata Dziembała: Stosunki gospodarcze i polityczne Unii Europejskiej z krajami ASEAN na początku XXI wieku	94
Katarzyna Żukrowska: Stan zaawansowania integracji w ramach ASEAN a stosunki z Unią Europejską	106

II. Płaszczyzny i obszary współpracy regionalnej w Azji i Pacyfiku

Mariusz Szuster: Przesłanki lokalizacji produkcji w krajach azjatyckich	123
Jarosław Brach: Zagrożenie ze strony chińskich i indyjskich producentów ciężarówek dla liderów europejskich	130
Edyta Pawlak: Liberalizacja handlu jako czynnik rozwoju ugrupowań integracyjnych rejonu Azji i Pacyfiku	146
Monika Wyrzykowska: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Chinach a bezpośrednie inwestycje Chińskiej Republiki Ludowej – najnowsze trendy i perspektywy	155
Sebastian Domżański: Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w gospodarce Malezji na tle państw Azji Południowo-Wschodniej	165

Iwona Pawlas: Azja jako obszar funkcjonowania korporacji transnarodowych w zakresie działalności badawczo-rozwojowej	175
Bogusława Drelich-Skulska: Powiązania sieciowe przedsiębiorstw w regionie Azji i Pacyfiku	182
Elżbieta Pleśniak: Usługi outsourcingowe w Indiach	195
Szymon Mazurek: Giełdy papierów wartościowych w regionie Azji i Pacyfiku	206
Łukasz Fijałkowski: Regionalny wymiar bezpieczeństwa w Azji Południowo-Wschodniej. Idea Wspólnoty ASEAN w świetle koncepcji wspólnot bezpieczeństwa	216
Paweł Łyszczak: Rywalizacja o zasoby surowców energetycznych w basenie Morza Południowochińskiego	226

III. Makroekonomiczny wymiar procesów integracyjnych w Azji i Pacyfiku

Sebastian Bobowski, Marcin Haberla: Indie – narodziny drugiego azjatyckiego giganta?	237
Małgorzata Domiter: Znaczenie polityki handlowej Japonii dla jej dominującej pozycji w regionie Azji i Pacyfiku	246
Anna Jankowiak: Znaczenie ekonomiczne Hongkongu w regionie Azji i Pacyfiku	261
Aleksandra Kuźmińska: Brand China – wizerunek Chin w świecie w świetle rankingu Anholt Nation Brands Index	273
Patrycja Stermach: Ocena ryzyka państw ASEAN na podstawie metody klasyfikacji ryzyka kraju (<i>The Country Risk Classification Method – CRCM</i>)	282

IV. Społeczne i kulturowe wymiary procesów integracyjnych

Małgorzata Bartosik-Purgat: Kultura i konsument w świetle procesów globalnego rynku	293
Tadeusz Sporek: Społeczne problemy współczesnego świata – dylematy ochrony środowiska	305
Bogusław Bembenek: Japońskie grupy <i>keiretsu</i> w świetle koncepcji kapitału społecznego	315

Summaries

Paweł Szwiec: Integration in East Asia – causes, indications, outcomes, perspectives	20
Zbigniew Olesiński: Organizational mechanism of integrative processes in South-East Asia	30

Malgorzata Pietrasiak: ASEAN-6 and ASEAN-4: Problems on the way to the integration of South East Asia region	45
Katarzyna A. Nawrot: Process of regional integration in ASEAN countries	54
Ewa Oziewicz: New Asian regionalism from the ASEAN perspective	63
Krystyna Żołądkiewicz: Economic integration in Pacific Region on the example of Australia New Zealand Closer Economic Relations Trade Agreement	75
Anna Calek: The perspectives of economic development of the micro-states of South Pacific integration group SPARTECA	83
Karolina Klecha-Tylec: BIMP-EAGA as an example of subregional co-operation	93
Malgorzata Dziębala: Economic and political relations between the European Union and ASEAN countries at the beginning of the 21 st century	105
Katarzyna Żukrowska: ASEAN integration progress and relations with the European Union	120
Mariusz Szuster: The circumstances of manufacturing localization in Asian countries	129
Jarosław Brach: Are Chinese and Indian truck makers able to threaten today's, especially European leaders?	145
Edyta Pawlak: Liberalization of trade as a factor stimulating development of integrative groups of Asia and Pacific region	154
Monika Wyrzykowska: FDI in China and China's FDI – new trends and prospects	164
Sebastian Domżałski: Foreign direct investment in Malaysia against Southeast Asia	174
Iwona Pawlas: Asia and R&D activity of transnational corporations	181
Bogusława Drelich-Skulska: Business networks in Asia and Pacific region	194
Elżbieta Pleśniak: Outsourcing services in India	205
Szymon Mazurek: Stock exchanges in Asia and Pacific	215
Łukasz Fijałkowski: Regional dimension of security in Southeast Asia. The project of ASEAN Community and the notion of security community	225
Paweł Łyszczak: Energy rivalry in the South China Sea	234
Sebastian Bobowski, Marcin Haberla: India – birth of second Asian giant?	245
Malgorzata Domiter: Significance of Japan's trade policy for its dominant position in the Asia-Pacific region	260
Anna Jankowiak: Hong Kong – the economic role in Asia-Pacific region	272
Aleksandra Kuźmińska: Brand China – the image of China in the world according to Anholt Nation Brands Index	281
Patrycja Stermach: The Association of Southeast Asian Nations in the OECD Country Risk Classification	288

Malgorzata Bartosik-Purgat: Culture and consumer in the process of global market	304
Tadeusz Sporek: Social problems of the contemporary world – the dilemmas of environmental protection	314
Bogusław Bembek: Japanese <i>keiretsu</i> groups in the light of social capital conception	327

Małgorzata Pietrasiak

Uniwersytet Łódzki

**ASEAN-6 I ASEAN-4:
PROBLEMY NA DRODZE DO INTEGRACJI REGIONU
AZJI POŁUDNIOWO-WSCHODNIEJ**

1. Wstęp

Celem artykułu jest przedstawienie procesu poszerzenia ASEAN (Association of South East Asia Nations) – problemów, oczekiwań starych i nowych członków oraz inicjatyw, których zadaniem jest integracja regionu. Nowe państwa, w tytule nazwane ASEAN-4, przez członków stowarzyszenia zwane w skrócie, od pierwszych liter ich nazw CLMV (Cambodia, Laos, Myanmar, Vietnam), różnią się znacznie od „starej” szóstkii. W artykule wskazane są najważniejsze różnice między starymi i nowymi członkami ASEAN. W gronie ASEAN-4, ze względu na dynamikę zmian oraz potencjał gospodarczy i ludnościowy, wyróżniony został Wietnam. Wniosek, który można wysnuć z przeprowadzonej analizy, sprowadza się do podkreślenia determinacji państw regionu Azji Południowo-Wschodniej w sprawie stworzenia ściślejszej struktury organizacyjnej: AFTA (ASEAN Free Trade Agreements) czy nawet wspólnoty ekonomicznej ASEAN do 2020 r., mimo problemów na drodze do integracji.

2. Poszerzenie ASEAN w latach dziewięćdziesiątych

Zakończenie konfliktu w Indochinach dawało nadzieję na stabilizację w regionie. Do roku 1976 państwa Azji Południowo-Wschodniej ustanowiły stosunki dyplomatyczne z Wietnamem, ale różnice ideologiczne były zbyt widoczne, aby mogło dojść do bliższej współpracy. Wietnam nie do końca utożsamiał się z nowymi inicjatywami ASEAN i m.in. odrzucił propozycję przystąpienia do Strefy Pokoju, Wolności i Neutralności z 1971 roku (Zone of Peace Freedom and Neutrality – ZOPFAN). Z kolei stowarzyszenie nie przyjęło propozycji premiera Pham Van Donga przystąpienia do Układu o Przyjaźni i Współpracy (Treaty of Amity and Cooperation – TAC), biorąc pod uwagę jednoznaczne opowiedzenie się Wietnamu

po stronie państw bloku wschodniego: przynależność do RWPG i podpisanie traktatu z ZSRR.

Zatem lata osiemdziesiąte były całkowicie stracone dla (możliwości podjęcia) współpracy i na długi czas odłożyły sprawę wejścia państw indochińskich do struktur regionalnych. Powodem najbardziej jednoznacznym była interwencja wojsk wietnamskich w Kambodży. Jak twierdzi D.R. SarDesai, ASEAN dążył do stabilizacji, dlatego uznawał reżim Czerwonych Khmerów i popierał utrzymanie ich miejsca w ONZ¹. Wydaje się jednak, że głównym powodem tak ostrej reakcji państw regionu była obawa przed zwiększającymi się politycznymi i militarnymi aspiracjami zjednoczonego Wietnamu. Przez kolejnych 9 lat problem kambodżański komplikował relacje ASEAN – Wietnam. Dopiero kiedy Wietnam wycofał się z Kambodży w 1989 r., jego pojednawcze gesty zostały dostrzeżone i uznano prawo Wietnamu do odgrywania pozytywnej roli w regionie.

Pierwszymi państwami, które rozpoczęły współpracę, były te, które już wcześniej sygnalizowały wolę pojednania. W roku 1990 Hadji Mohamed Suharto odwiedził Wietnam, a w następnym roku premier Malezji Mahathir bin Mohamad z ok. 100 biznesmenami złożył sześciodniową wizytę. Zainaugurowana została działalność malezyjskiego banku *joint ventures*, wspólna eksploatacja ropy naftowej oraz współpraca w dziedzinie przemysłu bawełnianego².

W styczniu 1992 r. Wietnam odwiedził premier Tajlandii Anand Panyarachun. Głośny był apel ministra spraw zagranicznych Tajlandii, aby „zamienić pola bitew na targowiska”. Singapur już w połowie lat osiemdziesiątych był największym partnerem handlowym Wietnamu spośród państw ASEAN. Premier Vo Van Kiet był w 1991 r. w Singapurze, a następnie premier Lee Kuan Yew przyjechał do Wietnamu. Bezpośrednim efektem była pomoc dla Wietnamu przy modernizacji portów.

Na początku lat dziewięćdziesiątych wola podjęcia ścisłej współpracy między Wietnamem i pozostałymi państwami indochińskimi a ASEAN była bardzo widoczna. Dla Wietnamu ASEAN miał być gwarantem odsunięcia zagrożenia ze strony Chin i utrzymania równowagi w regionie. Jak stwierdził Mike Yeong, dawniej członkowie ASEAN widzieli Wietnam jako bastion agresywnej polityki Chin i przedłużenie polityki Pekinu, a teraz Wietnam oczekiwał od ASEAN pomocy przed tą agresywną polityką³. Oczywiście problem trudnego sąsiedztwa nie był jedyny i nawet nie należał do najważniejszych wśród tych, które dyktowały władzom w Hanoi scenariusz postępowania. Państwa ASEAN rozwijały się szybko, pojawił się termin „tygrysy azjatyckie” dla wstępujących potęg gospodarczych Azji Wschodniej: Singapuru, Tajlandii czy innych spoza ASEAN – Tajwanu i Korei Południowej. W roku 1992 podpisano porozumienie ASEAN o utworzeniu

¹ D.R. SarDesai, *Vietnam Past and Present*, fourth edition, Westview, Boulder 2005, s. 193.

² D.R. SarDesai, op. cit., s. 193.

³ Ibidem, s. 195.

Strefy Wolnego Handlu – Free Trade Agreement (AFTA) i umówiono, się, że ponad 40% dóbr obejmą taryfy celne obniżone w skali od zera do 5% do 2008 roku. ASEAN stawał się kolejnym ważnym biegunem gospodarczym. Państwa regionu mogły być źródłem inwestycji i kapitału, którego nie mogły już dostarczać zlikwidowany Związek Radziecki i RWPG.

Wietnam również stawał się atrakcyjny dla ASEAN. Polityka modernizacji *doi moi*, zainicjowana w 1986 r., spowodowała szybki jego rozwój (średnio ponad 7% rocznie). Pozostałe państwa Indochin w tym czasie również rozpoczęły starania o zmianę swojego wizerunku. W maju 1993 r. po wyborach powstał rząd królewski Kambodży, który lansował hasło „Kambodża musi pomóc sobie sama” i rozpoczął narodowy program reform (National Programme)⁴. Pod wpływem doświadczeń wietnamskich również władze Laosu zdecydowały się przeprowadzić drugi plan pięcioletni (1986-1990), który zakładał wprowadzenie nowych mechanizmów rynkowych do gospodarki tego państwa. Włączenie Indochin do struktur regionalnych pozwalało stabilizować i utrzymać polityczne *status quo*. Donald Zagoria twierdzi, że kiedy państwa ASEAN mogły współdziałać, a ideologia komunistyczna nie zrażała ASEAN do ściślejszej współpracy, wszystkie państwa zyskały możliwość lepszej kontroli środowiska strategicznego⁵.

Wreszcie włączenie Indochin i Myanmaru do ASEAN miało spowodować przekształcenie się tego stowarzyszenia w rzeczywistą organizację regionalną i wzmocnienie głosu regionu Azji Południowo-Wschodniej w globalizującym się świecie. Strony musiały zaaprobować wspólne mechanizmy postępowania zawarte we wspomnianym Układzie o Przyjaźni i Współpracy (TAC) z 1976 r., z kolei Stowarzyszenie ASEAN od neoliberalizmu przeszło do oparcia stosunków na współzależności. Wyłoniony w ten sposób system zastępuje transnarodową tożsamość, której w regionie brakuje mimo prób jej budowania⁶.

28 lipca 1995 r.⁷ Wietnam stał się członkiem ASEAN i był pierwszym państwem komunistycznym w ASEAN. Kambodża i Laos otrzymały status obserwatora. W roku 1997 zaplanowano rozszerzenie ASEAN o Kambodżę, Laos i Myanmar, ale kryzys rządowy w Phnom Penh (drugi premier księżę Ranaridh został odsunięty od władzy) spowodował, że dopiero 29 kwietnia 1999 r. Kambodża stała się dziesiątym członkiem ASEAN.

---

⁴ R.B. St. John, *Revolution, Reform and Regionalism in Southeast Asia. Cambodia, Laos and Vietnam*, Routledge Contemporary Southeast Asia Series, London-New York 2007, s. 123-124.

⁵ N.V. Tung, *Vietnam-ASEAN cooperation after the cold war and the continued search for a theoretical framework*, „Contemporary Southeast Asia” 2002 vol 24, issue 1, s. 106.

⁶ Taką próbą była idea wartości azjatyckich, które według D.M. Jonesa i M.L.R. Smitha były miksturą buddyjskich, konfucjańskich i islamskich tradycji i miały być podstawą ideologiczną tworzenia wspólnoty. D.M. Jones, M.L.R. Smith, *ASEAN and East Asian International Relations. Regional Delusion*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 2006, s. 57.

⁷ W tym samym roku Wietnam nawiązał stosunki dyplomatyczne ze Stanami Zjednoczonymi, a w 2001 r. podpisał z nimi dwustronne porozumienie handlowe.

W grudniu 1995 r. wszystkie państwa Azji Południowo-Wschodniej podpisały porozumienie o ustanowieniu Strefy Wolnej od Broni Atomowej (South-east Asian Nuclear Weapons-Free Zone).

3. Różnice rozwojowe i cywilizacyjne między nowymi a starymi członkami ASEAN

Cały region Azji Południowo-Wschodniej jest bardzo zróżnicowany. Kontrasty związane z poziomem instytucjonalnym, społecznym, a przede wszystkim gospodarczym między nowymi i starymi członkami ASEAN są szczególnie widoczne. Nic więc dziwnego, że w publikacjach wielu komentatorów pojawiła się obawa, że nowa grupa członków zmieni charakter organizacji, zahamuje postęp cywilizacyjny i opóźni proces integracji⁸. Najbardziej wymownym wskaźnikiem ilustrującym owe dysproporcje jest poziom dochodu (Gross National Income – GNI) *per capita* (tab. 1).

Tabela 1. Dochód *per capita* i całkowity liczony w USD w państwach ASEAN

Państwo	Dochód (GNI) całkowity (w USD)			Dochód (GNI) <i>per capita</i> (w USD)		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005
Brunei Darussalam	6 557	7 872	9 531	18 757	21 885	25 754
Kambodża	4 477	5 196	6 103	330	380	430
Indonezja	202 012	246 267	282 158	940	1130	1 280
Laos	1 942	2 309	2 567	340	400	430
Malezja	96 411	112 768	125 943	3 950	4 530	4 970
Myanmar	10 000	10 062	10 938	202	201	217
Filipiny	89 052	99 569	109 697	1 110	1 220	1 320
Singapur	90 836	106 265	119 757	21 700	25 060	27 580
Tajlandia	136 050	158 372	174 961	2 150	2 490	2 720
Wietnam	38 355	44 631	51 250	470	540	620

Źródło: *Key Indicators of Developing Asian and Pacific Countries 2007*, ADB, Manila, s. 134.

Biorąc pod uwagę wskaźnik dochodu narodowego *per capita*, państwa ASEAN można podzielić na trzy grupy: Grupa pierwsza to wysoko rozwinięte gospodarki: Singapur i Brunei, grupa druga średniorozwinięte gospodarki: Malezja, Tajlandia, Filipiny i Indonezja (dochód ponad 1000 USD *per capita*) oraz grupa trzecia to CLMV, gdzie dochód nie przekracza 1000 USD *per capita*. Najniższy poziom reprezentuje Myanmar. Dochód *per capita* wynosi tu zaledwie 217 USD (dla porównania w Singapurze 27 580 USD).

⁸ Niektórzy zwracają uwagę, że nie należy tego zjawiska demonizować, ponieważ nowe państwa uczestniczą w niewielkim procencie w handlu wewnątrz ASEAN, np. Kambodża zaledwie w 0,34%, Myanmar 1,74% handlu. Na podstawie: R.C. Severino, *The ASEAN developmental divide and the Initiative for ASEAN Integration*, „ASEAN Economic Bulletin” April 2007 vol. 24 nr 1, s. 38.

Kolejne różnice między nowymi i starymi członkami ASEAN dotyczą ich **infrastruktury gospodarczej**, a szczególnie sieci transportowych, systemów informacyjnych, komunikacji i technologii. Pod tym względem również najsłabszą grupą są kraje CLMV. Zła infrastruktura powoduje niską mobilność transferu technologii do nowych członków ASEAN. Wskaźniki związane z rozwojem infrastruktury w starych państwach ASEAN są dwukrotnie wyższe niż w CLMV. Jeśli chodzi na przykład o drogi bite, to w Tajlandii i Singapurze jest blisko 100% takich dróg, w Malezji 78%, a w Wietnamie – 19%⁹.

Państwa ASEAN-6 od dawna rozwijają **otwartą gospodarkę** rynkową, a nowa czwórka ASEAN taką drogę rozwoju obrała dopiero w drugiej połowie lat osiemdziesiątych XX wieku. Jeśli chodzi o otwartość różnych gospodarek, biorąc pod uwagę relację zagranicznych inwestycji kapitałowych (Foreign Direct Investment – FDI) do produktu krajowego brutto (Gross Domestic Product – GDP), to dla Singapuru, Malezji Tajlandii i Brunei wynosi ona ponad 100%, najwyższy wskaźnik jest dla Singapuru, Brunei i Wietnamu, a pozostałe państwa są mniej atrakcyjne (tab. 2).

Tabela 2. Kapitał inwestycyjny (FDI) i udział procentowy w odniesieniu do PKB w państwach ASEAN

Państwo	FDI – napływ kapitału (w mln USD)				FDI jako procent produktu krajowego brutto			
	1990	2000	2004	2005	1990	2000	2004	2005
Brunei	33	3868	9 017	9 292	0,9	89,6	170,6	145,2
Kambodża	38	1580	2 090	2 471	2,2	43,8	48,0	45,6
Indonezja	8 855	24 780	15 858	21 118	7,7	16,5	7,0	7,7
Laos	13	556	641	669	1,6	32,1	26,4	24,5
Malezja	10 318	52 747	43 804	47 771	23,4	58,4	37,2	36,5
Myanmar	281	3 865	4 791	4 862	5,4	54,8	43,8	43,6
Filipiny	3 268	12 810	12 896	14 028	7,4	16,9	14,9	14,4
Singapur	30 468	112 633	166 844	186 926	82,6	121,7	156,2	158,6
Tajlandia	8 242	29 915	52 855	56 542	9,7	24,4	32,9	33,5
Wietnam	1 650	20 596	29 115	31 131	25,5	66,1	63,5	61,2
ASEAN	63 165	263 421	338 074	374 981	18,4	45,4	44,2	43,2
Dla porównania:								
Chiny	20 691	193 348	245 467	317 873	5,4	17,9	14,9	14,3
Indie	1 657	17 517	38 676	45 274	0,5	3,8	5,7	5,8
Świat	1 789 303	5 802 933	9 544 877	10 129 739	8,5	18,3	23,3	22,7

Źródło: „ASEAN Economic Bulletin” 2007 vol. 24 nr 1, s. 172.

Zdaniem B.T. Gianga oraz V.T. Thanha, ta asymetria w polityce makroekonomicznej jest główną przeszkodą w budowie Wspólnoty Gospodarczej ASEAN (Economic Community of ASEAN). W tym wypadku na uwagę zasługuje fakt, że Wietnam korzystnie różni się od pozostałych nowych członków stowarzyszenia.

⁹ B.T. Giang, V.T. Thanh, *Approach to development gaps in ASEAN. A Vietnamese perspective*, „ASEAN Economic Bulletin” April 2007 vol. 24 nr 1.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że spośród nowych członków ASEAN Kambodża, Laos i Myanmar pozostały w gronie państw mało atrakcyjnych, Wietnam natomiast znalazł się w grupie najatrakcyjniejszych dla inwestorów i systematycznie rozwijających się państw. Bezpośrednim efektem otwarcia *doi moi* były inwestycje zagraniczne i integracja z gospodarką światową. Pierwszymi inwestorami były bogate państwa regionu: Maleszja, Tajlandia i Singapur. H. Mirza i A. Giroud, na podstawie wywiadów przeprowadzonych wśród 100 inwestorów, porównali sytuację Singapuru, Maleszji, Tajlandii i nowych członków: Wietnamu i Kambodży. Okazało się, że do Wietnamu aż 70% FDI pochodzi z regionu Azji Wschodniej (Japonia, Korea Płd. Tajwan, Hongkong i Chiny oraz ASEAN; ASEAN stanowi ok. 20% ogółu FDI). Wszyscy respondenci za powód zainwestowania w Wietnamie wymieniali współdziałanie taniej siły roboczej, kosztów, kwalifikacji pracowników, zdolności i umiejętności językowych. 40% respondentów sprzedaje 40% produkcji na rynku wietnamskim. Możliwość jednoczesnej sprzedaży na rynku wietnamskim była jedną z ważniejszych przyczyn inwestowania w Wietnamie, 60% natomiast sprzedaży wysyła się na ważne rynki: USA, UE i Japonia¹⁰. Pozyskiwanie kapitału z zewnątrz było ważnym składnikiem stałego przyspieszenia rozwoju Wietnamu. Wzrost gospodarczy Wietnamu od końca lat osiemdziesiątych XX w. utrzymuje się na stałym wysokim poziomie powyżej 7% (tab. 3).

Tabela 3. Wzrost produktu krajowego brutto w krajach ASEAN (lata 2002-2006)

Państwo	Rok wyjściowy	2002	2003	2004	2005	2006
Brunei Darussalam	2000	3,9	2,9	0,5	0,4	5,1
Kambodża	2000	5,3	12,6	10,0	13,6	10,8
Indonezja	2000	4,3	4,8	5,1	5,6	5,6
Laos	1990	5,9	5,9	6,9	7,3	8,3
Maleszja	1987	4,4	5,5	7,2	5,0	5,9
Myanmar	1990	5,5	5,1	5,0	4,5	7,0
Filipiny	1985	4,4	3,7	6,4	4,9	5,3
Singapur	1995	4,2	3,1	8,8	6,6	7,9
Tajlandia	1988	5,3	7,1	6,3	4,5	5,0
Wietnam	1994	7,0	7,4	7,8	8,4	8,2
ASEAN	nie dotyczy	4,8	5,5	6,2	5,6	6,0
ASEAN założyciele	nie dotyczy	4,6	5,2	6,1	5,2	5,6
BLCMV	nie dotyczy	6,4	7,2	7,1	7,7	8,1

Źródło: „ASEAN Statistics”, www.aseansec.org/stat/Table6.

Jeśli chodzi o wskaźnik **wolności ekonomicznej**, w rankingu „Heritage Foundation/Wall Street Journal” Myanmar, Laos i Wietnam należą do państw

¹⁰ *Globalization and Overview*, red. J. Thoburn, Special Issue, „Journal of the Asia Pacific Economy” 2004 vol. 9 nr 2, s. 128-144. H. Mirza i A. Giroud uczestniczą w projekcie: Regionalization, Foreign Direct Investment and Poverty Reduction: the Case of ASEAN. Publikacje w ramach projektu patrz: www.gapresearch.org/finance/asean.html.

sklasyfikowanych bardzo nisko, odpowiednio: 153, 137 i 135 miejsce (w grupie państw zamkniętych), natomiast Singapur na miejscu 2 (wysoka wolność gospodarcza). Kambodża znalazła się na miejscu 100, w tej samej grupie co Polska¹¹. Co prawda w innym rankingu Fraser Institute w Vancouver miejsce, jakie zajmuje np. Wietnam, jest znacznie wyższe: w 2003 r. na 127 państw był na miejscu 98, w 2004 r. na 130 państw – na 85, a w 2005 r. na 141 państw – 97, nie zmienia to jednak faktu, że i w tym rankingu Laos, Wietnam i Myanmar zostały sklasyfikowane nisko¹². Dodatkowo należy pamiętać, że rynki kapitałowe w nowych państwach członkowskich w większym stopniu opierają się na systemie bankowym, tymczasem w państwach ASEAN-6 oparte są bardziej na kapitale własnym. Jeśli chodzi o wskaźnik produktywności i konkurencyjności, to w starych krajach ASEAN jest on 3-5 razy wyższy niż w krajach CLMV¹³.

Różnice instytucjonalne. Kraje ASEAN są zróżnicowane pod względem systemu politycznego i gospodarczego. Problem wymaga szerszego omówienia, wykraczającego poza ramy artykułu, warto jedynie zasygnalizować, że Wietnam i Laos to państwa socjalistyczne, rządzone przez partie komunistyczne, Kambodża jest monarchią, dopiero budującą demokrację, i jest mało stabilna, Birmą natomiast rządzi dyktatura wojskowa, z którą pozostałe państwa nie bardzo wiedzą, co zrobić. W ASEAN obowiązuje zasada nieingerencji w sprawy wewnętrzne, ale w czasie ostatniej wizyty w Rangunie (14 sierpnia 2007 r.) premier Socjalistycznej Republiki Wietnamu Nguyen Tan Dung namawiał Myanmar do przestrzegania zasad demokracji.

Poziom wykwalfikowania aparatu urzędniczego w państwach ASEAN-4 jest niski. Państwa ASEAN w październiku 2004 r. na 12 konferencji służb cywilnych (ASEAN Conference on Civil Service Matters – ACCSM) zgodziły się umocnić współpracę w ramach projektu modernizacji służb cywilnych (Capacity Building for Civil Services) w Kambodży, Laosie, Myanmarze i Wietnamie.

Natomiast jeśli chodzi o wybrane wskaźniki **społeczne i cywilizacyjne**, różnice między ASEAN-6 i ASEAN-4 często zachodzą wewnątrz tych grup. Na przykład biorąc pod uwagę poziom upiśmiennienia dorosłych, to Wietnam i Myanmar są na takim samym poziomie jak państwa dobrze rozwinięte. Trudna jest natomiast sytuacja w Laosie i Kambodży. Dla porównania: w Wietnamie wśród dorosłych mężczyzn upiśmiennienie wynosi 94,7% (w Singapurze 97,3%, a w Tajlandii 98,1%), wśród kobiet: 91,5% (w Singapurze 92%, a w Tajlandii 97,8%). Natomiast w Laosie odpowiednio: 82,6% wśród mężczyzn i 74,7% wśród kobiet, natomiast w Kambodży jest jeszcze gorzej, bo odpowiednio 80,2 i 60,1%¹⁴.

---

¹¹ Pozostałe państwa ASEAN: Maleszja – 51, Tajlandia – 54 (*moderately free*), Filipiny – 92, Indonezja – 119 (*mostly unfree*), Brunei – brak danych. *Index of Economic Freedom 2008*: www.heritage.org/research/features/index/countries.cfm.

¹² *Economic Freedom Network Asia, Economic Freedom of the World 2006, Annual Report*, www.fnfasia.org/efn/econindex2006.htm.

¹³ B.T. Giang, V.T. Thanh, op. cit.

¹⁴ R.C. Severino, op. cit., s. 38.

Jeśli chodzi o średnią długość życia, to w Wietnamie ludzie żyją dłużej niż np. w Indonezji. Ten wskaźnik wynosi dla mężczyzn 67 lat, dla kobiet 72 lata (w Indonezji dla mężczyzn 66,3 lat, dla kobiet 70,3 lat), natomiast w Kambodży wynosi dla mężczyzn 56,5 roku, dla kobiet 62,7; w Laosie odpowiednio: 54 i 56 lat, a w Myanmarze 55 i 60 lat¹⁵. Podsumowując, również pod tym względem poziom rozwoju Wietnamu jest bliższy ASEAN-6 i wyróżnia się na tle państw CLMV.

Spośród innych wskaźników, na które powołują się B.T. Giang oraz V.T. Thanh, są również te dotyczące statusu kobiet w społeczeństwie (udział w sektorach legislacji, edukacji, zarządzaniu itp.). Najwyższy mają Filipiny i Singapur, niższy Tajlandia i Malezja, a najniższy Kambodża. Z kolei Wietnam i Laos mają najwyższy wskaźnik kobiet zasiadających w parlamencie (odpowiednio 27,3 oraz 22,9%). Natomiast wskaźnik biedy w regionach wiejskich nadal wskazuje, że są poważne zapóźnienia w krajach CLMV. Takie różnice mogą powodować konflikty, migracje, a w konsekwencji destabilizować region. Warto zaznaczyć, że walka z biedą jest jednym z priorytetów działań rządu Wietnamu. Skala ubóstwa z 58% zmalała do 37% w latach 1992-1993 i 1997-1998, a w 2002 r. wynosiła 29%¹⁶. Likwidacja biedy jest jednym z priorytetów rozwoju gospodarczego – strategii rozwoju społeczno-ekonomicznego na lata 2001-2010. Dokument: Cele Rozwoju Wietnamu (Vietnam Development Goals), który zawiera 12 celów strategicznych, jakie stawia sobie Wietnam, wymienia wśród nich właśnie zlikwidowanie biedy do 2010 roku. Przyjęta w 2002 r. „Strategia wzrostu i redukcji biedy” (Comprehensive Poverty Reduction and Growth Strategy) oraz w 2004 r. Wietnamska Agenda 21 wyznaczają kierunki i metody realizacji priorytetów Wietnamu w tym obszarze.

Wietnam – dylematy związane z globalizacją. Jak było powiedziane, Wietnam stosunkowo dobrze sobie radzi w gronie nowych członków ASEAN, lecz oprócz niewątpliwych sukcesów warto wymienić problemy, które są definiowane jako potencjalne zagrożenia dla bezpieczeństwa ekonomicznego państwa.

Wietnam był państwem biednym przez cały okres po 1945 roku. Próby pobudzenia gospodarki z pomocą państw socjalistycznych się nie powiodły. Sytuacja zmieniła się w drugiej połowie lat osiemdziesiątych, kiedy Wietnam, zmuszony zarówno katastrofalną sytuacją wewnętrzną, jak i nową sytuacją międzynarodową, musiał zdać się na rynki zagraniczne i otworzyć na zewnątrz. Tymczasem gospodarka wietnamska nie była konkurencyjna. P.C. Phong, który analizował problemy bezpieczeństwa ekonomicznego Wietnamu, w tych nowych warunkach wymienia następujące problemy:

1. Gdy Wietnam podpisał porozumienie AFTA oraz dwustronne z USA, konkurencyjność wietnamskich produktów eksportowych opierała się głównie na

---

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ J. Thoburn, *Globalization...*

niskich kosztach pracy, to z kolei powoduje niską jakość, czyli są konkurencyjne, ale koszty uzyskania tego stanu mogą w dłuższej perspektywie działać na niekorzyść firm wietnamskich.

2. Wielu ekonomistów, w tym P.C. Phong, zwraca uwagę na fakt, że firmy wietnamskie utraciły markę na rzecz obcych podmiotów. Problem dotyczył m.in. kawy wietnamskiej Trung Nguyen, która została przejęta przez firmę amerykańską. Vanatabę trzeba było odkupić od firmy indonezyjskiej, sos rybny Pfu Quoc należało negocjować z Tajlandią.

3. Po trzecie Wietnam nadal jest biedny i często nie może poradzić sobie z konkurencją – rolnictwo wielu państw np. jest subsydiowane, a wietnamskie jest tego pozbawione. Do tej pory Wietnam nie ma regulacji antydumpingowych; również nagłe zmiany polityki celnej powodują nieoczekiwane straty (np. gdy Indonezja nagle podniosła importowe cła na strategiczny artykuł eksportowy Wietnamu – ryż).

4. Wietnam ma również problemy z ochroną własnego rynku. Wynikają one m.in. z tego powodu, że Wietnam nie może dobrze ochronić swoich granic, są długie i łatwo przemycić się towary bez cła. Ci natomiast, którzy legalnie płacą podatki, nie są konkurencyjni. W Wietnamie prawa dotyczące własności intelektualnej nie są należycie chronione. Na przykład ponad 90% państwowych i prywatnych firm narusza prawa własności, używając podróbek¹⁷.

Członkostwo w AFTA i APEC (Asia-Pacific Economic Cooperation) wymaga od Wietnamu obniżenia taryf celnych. Co prawda państwa CLMV mają zakończyć budowę AFTA w późniejszym okresie, czyli do 2015 r. (ASEAN-6 do 2010 r.), ale do 2006 r. te taryfy mają wynosić 0-5%, przy czym 56% towarów ma mieć taryfy zerowe. „To przypomina pływanie ludzi po morzu bez kamizelek ratunkowych. Kto silniejszy, dopłynie”, jak zauważył P.C. Phong¹⁸.

Nadal niewiele uwagi zwraca się na marketing, a wiele firm państwowych nie przynosi zysku. Na przykład 38 spośród 45 cukrowni jest nierentownych¹⁹. Inne problemy to: niewielkie przedsiębiorstwa, wysokie koszty importowanych materiałów, brak wykwalifikowanych pracowników, słabe zarządzanie, niska produktywność, zalewanie rynku chińskimi produktami. Przystępując do WTO, Wietnam na podstawie ustawy z 2005 r. zobowiązał się, że do 1 lipca 2010 r. wszystkie przedsiębiorstwa, w tym państwowe, będą podlegały prawu o przedsiębiorstwach. W roku 2003 parlament przyjął zasady dotyczące przedsiębiorstw państwowych, które nie zostały uwłaszczone.

Po roku 1998 Chiny zaczęły odbierać kapitał zagraniczny (FDI) państwom ASEAN i w 2003 r. ASEAN przyciągnął zaledwie 16% azjatyckich FDI, a w tym

¹⁷ P.C. Phong, *Vietnam's economic security*, [w:] *Globalization and Economic Security in East Asia. Governance and institutions*, red. H.E.S. Nesadurai, Routledge. Taylor & Francis Group, London-New York 2005, s. 153.

¹⁸ Ibidem, s. 153.

¹⁹ Ibidem.

czasie Chiny aż 66%²⁰. Wietnam nadal próbował przyciągać FDI, stosując zasady nawet bardziej przyjazne niż dla własnych inwestorów. Zagraniczny kapitał inwestycyjny jest jak transfuzja krwi do organizmu (przynosi zmiany technologiczne, tworzy miejsca pracy itp.), ale dla kapitału ważny jest zysk, nie zaś potrzeby danego kraju. Na przykład lokalizacja – na 4324 przedsiębiorstwa zagraniczne zaledwie 3,1% usytuowanych jest w rejonach górskich, aż 73,7% ulokowanych jest na południu²¹, zatem powoduje to pogłębianie przepaści między regionami. Na przykład rafineria Dung Quat w prowincji Quang Ngai miała być wybudowana w regionie biednym, aby pobudzić jego rozwój, stworzyć miejsca pracy, tymczasem trzej inwestorzy: „Total” z Francji, „Petronas” z Malezji oraz „Zarubieźnieft” z Rosji stwierdzili, że to nie jest rentowne i rząd wietnamski nie miał wyjścia i musiał stać się investorem i pożyczyć pieniądze z banku na budowę²². Dlatego też ulokowanie FDI może nie iść w parze z planami rozwojowymi rządu. Jeżeli państwo, zwłaszcza biedne, liczy na przyływ kapitału, a następuje załamanie, kryzys, może to doprowadzić do katastrofy ekonomicznej.

4. Inicjatywy ASEAN związane z niwelowaniem różnic między nowymi i starymi członkami

Wewnątrz stowarzyszenia przeważa idea, że aby pomóc nowym członkom, należy integrować ASEAN jako całość, biorąc pod uwagę pomoc techniczną i rozwojową krajom CLMV. Celem strategicznym jest zbudowanie Wspólnoty Gospodarczej ASEAN Economic Community (AEC) do 2020 roku.

ASEAN realizuje pomysł na integrację na podstawie dwóch inicjatyw. Pierwsza dotyczy rynku usług: to **ASEAN Framework Agreement on Services (AFAS)**, druga inwestycji – **ASEAN Investment AREA (AIA)**. AIA zmierza w kierunku ułatwień w biznesie oraz w przepływie ludzi i środków.

Integracji ma służyć liberalizacja handlu, w tym celu powołano AFTA. Taryfy zerowe mają być osiągnięte do 2010 r. dla ASEAN-6 i do 2015 r. dla ASEAN-4. Stawiane są cele pośrednie, tzn. systematycznie wprowadza się listy towarów, na które taryfy są zerowe. Taryfy są ważne, ale ważniejsza jest liberalizacja inwestycji dla państw CLMV²³.

Wprowadzana jest również liberalizacja handlu usługami. Liberalizacja tego działu gospodarki nie jest prowadzona jednorazowo, stosuje się różne formy stopniowego liberalizowania handlu usługami. Ministrowie gospodarki w lipcu 2002 r. przyjęli tzw. **zasadę „10 minus X”**, gdzie 2 lub więcej państw, nie cze-

²⁰ D.M. Jones, M.H.R. Smith, op. cit., s. 137.

²¹ P.C. Phong, op. cit., s. 154.

²² <http://vnexpress.net/Vietnam/Kinh-doanh/2002/12/3B9C3B36>.

²³ D.A. Narjoko, P.D. Amri, *The development gap between the ASEAN Member Countries. The perspective of Indonesia*, „ASEAN Economic Bulletin” 2007 vol. 24 nr 1, s. 63.

kając na pozostałe, negocjuje otwarcie rynków dla określonych sektorów, takich jak lotnictwo, telekomunikacja, usługi finansowe i inne.

Celem AIA jest otwarcie przemysłu dla inwestycji ze strony państw ASEAN i inwestorów zewnętrznych. W celu zwiększenia atrakcyjności rynków należałoby przyjąć strategię regionu, zwiększyć efektywność, obniżyć koszty. Inwestycje w ramach AIA zakładają poszerzenie ich na sektor rolniczy, leśny i rybołówstwo. Z wyjątkiem specjalnych list „negatywnych”, wszystkie pozostałe działy mają być otwarte dla inwestycji. Listy mają być stopniowo redukowane i końcową datą dla ASEAN-6 i Myanamaru, aby je zlikwidować, są lata 2003 oraz 2010 dla Kambodży, Laosu i Wietnamu. Jeśli chodzi o rolnictwo, to datą końcową jest styczeń 2010 r. dla ASEAN-6 oraz Kambodży, 2013 r. dla Wietnamu oraz 2015 r. dla Laosu i Myanamaru. Liberalizacja inwestycji to klucz do reformowania gospodarek CLMV²⁴.

Zintegrowany system preferencyjny ASEAN (Integratet System of Preferences AISP) działa od 2002 r. i polega na zgłaszaniu przez starych członków ASEAN preferencyjnych stawek celnych dla nowych członków CLMV. Ma to być dobrowolne, na podstawie umów dwustronnych. Wiąże się to z tym, że państwa te nie mogą w pełni korzystać z liberalizacji AFTA. Państwa CLMV otrzymały ogółem 2162 taryf preferencyjnych (od zera do 5%) z następujących państw: 102 z Brunei, 444 z Indonezji, 553 z Malezji, 77 z Filipin i 990 z Tajlandii. Singapur nie przyłączył się do AISP. Rada AFTA we wrześniu 2005 r. uznała, że możliwość nieprzyłączenia się do systemu powinna być częściej stosowana i zobowiązała do tego ASEAN-6.

W kontekście niwelowania różnic między starymi i nowymi członkami ASEAN należy wymienić **inicjatywę integracji ASEAN (Initiative for ASEAN Integration – IAI)**. Nazwa powstała w Singapurze na szczycie w 2000 r., jednym z celów IAI była integracja nowych członków.

W lipcu 2001 r. w Hanoi przyjęto deklarację (Declaration on Narrowing Development Gap for Closer ASEAN Integration) i wymieniono w niej 4 dziedziny niwelowania różnic:

1. Infrastruktura, głównie transport i energetyka (koordynatorem jest Kambodża).
2. Rozwój zasobów ludzkich, umacnianie instytucji szkolenia pracowników, nauka języka angielskiego rozwój służb cywilnych (koordynatorem jest Laos).
3. Informacja i komunikacja technologiczna (koordynator: Myanmar).
4. Gospodarcza integracja regionalna, umożliwienie nowym członkom przystosowanie ich gospodarek do gospodarki regionalnej (koordynatorem jest Wietnam)²⁵.

IAI rozpoczęła od 48 projektów, a we wrześniu 2006 r. realizowano już 132 projekty. Obok ASEAN-6 w projektach biorą udział również: Japonia, Korea,

²⁴ D.A. Narjoko, P.D. Amri, op. cit., s. 64.

²⁵ Ibidem.

Indie, Norwegia i UE²⁶. W ramach IAI, gdzie skupione są CLMV, jest **program Basenu Mekong**²⁷. Innym programem dla delty Mekongu jest sponsorowany przez Azjatycki Bank Rozwoju (ADB) **Wielki Subregion Mekong** (Greater Mekong Subregion – GMS). GMS obejmuje: Tajlandię, chińskie prowincje: Yunnan, Guangxi Zhuang oraz państwa CLMV. Program zawiera inwestycje w infrastrukturę i hydroelektrownie. ADB wspomaga rolnictwo, energetykę, telekomunikację, transport i sektor prywatny, służy również programom likwidacji biedy, programom *gender* i innym. 29 listopada 2001 r. na pierwszym ministerialnym spotkaniu w Yangon w Myanmarze przyjęto dziesięcioletnią strategię rozwoju, która miała polegać na ułatwieniu przepływu ludzi i dóbr na tym obszarze. W ramach GMS opracowano plan **East-West Corridor** – drogi łączącej kilka państw. W tym przedsięwzięciu ważną rolę odgrywa Japonia. Natomiast Australia pomaga przy budowie mostu przyjaźni łączącego Vientiane z tajska prowincją Nongkhai. Przy budowie mostu My Thuan (otwarcie było w 2000 r.) przez Mekong w Wietnamie współpracowała również Australia. Drugi most łączący Savanakheth w Laosie i Mukdaharn w Tajlandii sponsoruje Japonia.

W maju 2002 r. w czasie wizyty w Wietnamie prezydenta Laosu Khamtay Siphandone kraje te zgodziły się na powołanie kolejnej inicjatywy subregionalnej – **Trójkąta Kambodża-Wietnam-Laos**, którego pomysł sięga 1999 roku. Jeszcze jedną inicjatywą była przyjęta w Vientiane w sierpniu 2003 r. przez Kambodżę, Laos, Tajlandię i Myanmar pięciostronna gospodarcza strategia współpracy, koncentrująca się na inwestycjach i promocji handlu, rozwoju transportu i turystyki.

Pod auspicjami Komisji Gospodarczej ONZ dla Azji i Dalekiego Wschodu (Economic Commission for Asia and Far East – ECAFE) powstał Mekong Committee (w 1957), a po 1991 przekształcił się w Komisję: **Mekong River Commission (MRC)**, do której weszły: Kambodża, Laos, Tajlandia i Wietnam. Chiny i Myanmar były obserwatorami, a od 2002 r. partnerami dialogu. To przedsięwzięcie wspierają: Komisja Europejska, Japonia, Korea, Australia, USA, Bank Światowy, UNDP oraz Asian Development Bank (ADB).

W roku 1993 z inicjatywy Japonii utworzono **Forum dla Wszechstronnego Rozwoju Indochin (Forum for Comprehensive Development in Indochina)**, które miało sprzyjać rozwojowi infrastruktury i turystyki. Uczestnikami były: Kambodża, Laos, Myanmar, Tajlandia i Wietnam. Od roku 1994 Japonia współpracuje również przy realizacji tych zamierzeń w ramach konferencji ministrów ASEAN (AEM-MITI)²⁸.

W roku 1996 powstał **Mekong Institute**, który ulokowano na Uniwersytecie Khon Kaen na północy Tajlandii. Ten instytut wspiera tworzenie kadr dla MRC i przekształcenie państw członkowskich w gospodarki rynkowe.

²⁶ Więcej patrz: http://www.aseansec.org/iai_update.doc.

²⁷ Na temat inicjatyw integracyjnych w Indochinach patrz również: M. Pietrasiak, *Indochiny – trudna integracja*, „Azja – Pacyfik” 2006 nr 9, s. 190-206.

²⁸ R.B. St. John, op. cit., s. 138-139.

Oprócz tego istnieje **ASEAN Mekong Basin Development Cooperation (AMBDC)**, który instytucjonalnie łączy ASEAN i Chiny przy opracowywaniu projektów dotyczących Mekongu. Działalność tej instytucji rozpoczęła się w 1996 r. i były w niej obecne Kambodża, Laos i Myanmar, mimo że nie były wówczas członkami ASEAN. Rola Japonii i Korei Płd. nie jest do końca zdefiniowana, chociaż w niej uczestniczą²⁹. Sztandarową inwestycją AMBDC ma być kolej łącząca Singapur z Kunming, polega na renowacji już istniejących odcinków i uzupełniania brakujących fragmentów. W ten sposób powstałaby szybka linia do Laosu i Myanmaru. Inne to np. autostrada z Bangkoku do Kunming, udrożnienie 331 km, odcinka Mekongu tam, gdzie rzeka przepływa między Myanmarem a Laosem (przeciw tej inwestycji protestują ekolodzy)³⁰.

Tabela 4. Udział ASEAN-6 w roboczym planie IAI (na dzień 01.09.2006)

Państwo	Projekty/ programy	Zabezpieczony kapitał (w USD)	Udział procentowy
Brunei Darussalam	8	1 500 000	5,30
Indonezja	6	599 000	2,10
Malezja	47	4 080 590	14,40
Filipiny	2	30 932	0,10
Singapur	11	21 554 456	76,30
Tajlandia	13	480 902	1,70
Ogółem	87	28 245 880	100

Źródło: „ASEAN Economic Bulletin” April 2007 vol. 24 nr 1.

Tabela 5. ASEAN-6 pomoc dla CLMV (na podstawie umów dwustronnych)

Państwo	Liczba projektów	Koszt projektów (w USD)	Data realizacji	Udział procentowy
Brunei Darussalam	4	358 605	15.09-15.12 2002	0,22
Indonezja	18	135 054	30.08.2000-23.03 2003	0,08
Malezja	62	5 874 249	1992- 2005	3,68
Filipiny	31	261 833	1995- 7.02 2003	1,64
Singapur	9	52 495 275	2001- 2008.03.09	32,92
Tajlandia	97	100 358 255	1996-2004	62,93
Ogółem	221	159 483 271	1992-2008	

Źródło: „ASEAN Economic Bulletin” April 2007 vol. 24 nr 1.

Wypracowane programy współpracy nie uchroniły państw MCLV od poważnego zachwiania gospodarczego po kryzysie finansowym w 1997 roku. W roku 1998 miał miejsce poważny kryzys gospodarczy w Laosie. Inflacja osiągnęła poziom 90% i wzrosła do 130% w 1999 roku. W czasie szczytu ASEAN w 1999 r.

²⁹ R.C. Severino, op. cit.

³⁰ Ibidem, s. 42

minister spraw zagranicznych Somsavat Lengsawat skrytykował pozostałych członków stowarzyszenia za brak kolektywnego myślenia i niedostateczną pomoc³¹. W klimacie politycznym wychodzenia z kryzysu powstał Hanoi Plan of Action, ale nowa, trudniejsza sytuacja spowodowała przygotowanie Planu Vientiane Action Plan, który ma się zmierzyć z problemami terroryzmu, konfliktów i przyczynić się do stałego wzrostu gospodarczego, integracji wewnątrz stowarzyszenia, tak aby ASEAN mógł lepiej współpracować z innymi regionami. Plan Wientiański wymienia również inicjatywy związane z niwelowaniem różnic między starymi i nowymi członkami³².

5. Podsumowanie

W ASEAN przeważa myślenie o stabilizacji regionu, a to z kolei zależy od pokoju oraz rozwoju gospodarczego wszystkich państw i każdego z osobna³³. Kryzys i destabilizacja w jednym państwie mogą wywołać problemy w drugim, co było najbardziej widoczne w czasie kryzysu finansowego 1997 roku.

Opisane w artykule różnice powodują spowolnienie głębszej i ściślejszej integracji. Wśród komentatorów zajmujących się ASEAN brany jest pod uwagę wariant, że mogą istnieć państwa uczestniczące i nieuczestniczące w procesie integracji, co nie pozwoliłoby zbudować wspólnego rynku, bezpieczeństwa, wspólnoty kulturowej i tożsamości, a to z kolei zagrażałoby stabilności regionu. Kraje CLMV, z wyjątkiem Wietnamu, zostały sklasyfikowane jako państwa wolno wschodzące, a ASEAN ma aspiracje, aby przekształcić się we Wspólnotę Gospodarczą ASEAN do 2020 r., co może być trudne do osiągnięcia.

Z wielu analiz przebija jednak ocena, że zewnętrzna presja na integrację jest tak duża, że to wymusza wewnętrzne reformy w państwach CLMV i ASEAN jako całości. ASEAN rozpoczął szereg inicjatyw, których zadaniem jest niwelowanie różnic oraz pełna integracja wewnątrz regionu.

Literatura

- „ASEAN Economic Bulletin” 2007 vol. 24 nr 1, s. 172.
Economic Freedom Network Asia, Economic Freedom of the World 2006, Annual Report, www.finfasia.org/efn/econindex2006.htm.
Giang B.T., Thanh V.T., *Approach to development gaps in ASEAN. A Vietnamese perspective*, „ASEAN Economic Bulletin” April 2007, vol. 24 nr 1.
Globalization and Overview, red. J. Thoburn. Special Issue, „Journal of the Asia Pacific Economy” 2004 vol. 9 nr 2.

³¹ R.B. St. John, op. cit., s. 165.

³² Ibidem, s. 187.

³³ D.A. Narjoko, P.D. Amriz, op. cit., s. 62.

- Index of Economic Freedom 2008: www.heritage.org/research/features/index/countries.cfm.
- John R.B. St., *Revolution, Reform and Regionalism in Southeast Asia. Cambodia, Laos and Vietnam*, Routledge Contemporary Southeast Asia Series, London-New York 2007.
- Jones D.M., Smith M.L.R., *ASEAN and East Asian International Relations. Regional Delusion*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 2006.
- Key Indicators of Developing Asian and Pacific Countries 2007*, ADB, Manila, s. 134.
- Mirza H., *Regionalisation, FDI and Poverty Reduction: Lessons from other ASEAN Countries, Paper prepared for the DfID Workshop on Globalization and Poverty in Vietnam*, Hanoi 2002
- Narjoko D.A., Amri P.D., *The development gap between the ASEAN Member Countries. The perspective of Indonesia*, „ASEAN Economic Bulletin” 2007 vol. 24 nr 1.
- Phong P.C., *Vietnam's economic security* [w:] *Globalization and Economic Security in East Asia. Governance and institutions*, red. Helen E.S. Nesadurai Routledge. Taylor & Francis Group, London-New York 2005.
- Pietrasiak M., *Indochiny – trudna integracja*, „Azja –Pacyfik. Społeczeństwo-Polityka-Gospodarka” 2006 nr 9.
- SarDesai D.R., *Vietnam Past and Present*, fourth edition, Westview, Boulder 2005.
- Severino R.C., *The ASEAN developmental divide and the Initiative for ASEAN Integration*, „ASEAN Economic Bulletin” April 2007, vol. 24 nr 1.
- Tung N.Vu, *Vietnam-ASEAN Cooperation after the Cold War and the Continued Search for a Theoretical Framework*, „Contemporary Southeast Asia” 2002 vol. 24, issue 1.
<http://vnexpress.net/Vietnam/Kinh-doanh/2002/12/3B9C3B36>.
http://www.aseansec.org/iai_update.doc.
www.adb.org/documents/Books/ADO.
www.fnfasia.org/efn/econindex2006.htm.
www.gapresearch.org/finance/asean.html.
www.heritage.org/research/features/index/countries.cfm.

ASEAN-6 AND ASEAN-4: PROBLEMS ON THE WAY TO THE INTEGRATION OF SOUTH EAST ASIA REGION

Summary

The aim of this article is to present the process of the ASEAN enlargement, especially the problems related with it, expectations of new and old members, and initiatives concerning the regional integration. The new states, in the title called ASEAN-4, by the Association's members referred to as CLMV, an abbreviation formed from the first letters of their names, differ a lot from the old six ones. The main differences between the new and old ASEAN members are described in the article. Vietnam was distinguished among ASEAN-4 regarding its dynamics of changes, as well as its economic and demographic potential. The conclusion, that can be inferred from the conducted analysis, is that the South East Asia countries are determined to create a stronger organizational structure: AFTA, or even Economic Community of ASEAN until 2020, in spite of the problems on the way to their integration.